

dapest 1966), již svým názvem (Maďarský verš – maďarský jazyk) se přihlašující k dědictví Gáborovu.

Nejnovější rozbor strukturální versologie ve světovém měřítku podtrhuje průkopnický význam myšlenek Gáborových, maďarskou vědou dnes právem připomínaných. K základním principům tohoto gáborovsko-aranyovského pojetí hlásí se nesporně i Petr Rákos, který vychází zejména z teoretických východisek pražské strukturalistické školy Jana Mukařovského a snaží se ve své monografii *Rhythm and Metre in Hungarian Verse* (Praha 1966) dobrat v těchto otázkách dalšího pokroku. Rákos zdůrazňuje rozdíly mezi veršem a hudbou a připomíná mimo jiné, že izochronnost v řeči není vlastností rytmonosného substrátu, ale je věcí tempa, zacházení s jazykem a nikoli vzájemných fonologických proporcí mluvních úseků. Svě vývody rozvádí na základě rozboru tzv. maďarského „národního“ verše, přičemž vychází z předpokladu, že studium metra „národního“ verše je možné jenom na podkladě výzkumu rozložení přízvuchných slabik v tomto verši, neboť jakékoli zkoumání v tomto směru musí mít za základ přesnou představu o povaze přízvuku. Pomocí „metrických dotazníků“ zjišťoval autor u vybraných vysokoškolsky i jazykově vzdělaných osob míru individuálního kolísání v pojmání přízvuku a zjistil, že přesná představa o povaze přízvuku tu chybí. Dospěl k závěru, že „podléhá-li umístění přízvuku jazykové normě víceméně objektivní (a už to se nedá tvrdit sumárně), je vnímání přízvuku do značné míry jev psychologický.“

Rákosova monografie je knihou neobyčejně podnětnou. Svou promyšlenou, logickou stavbou i zaměřením na sporné problémy vnáší nová hlediska i do tak hojně zkoumané a specificky maďarské problematiky, jako je otázka rytmu a metra v maďarské verši. Dokazuje tak oprávněnost onoho pojetí, které autor zastává i v české hungaristice, snaže se prokázat skutečnost, že kromě komparatistických studií vzájemných vztahů a paralel českých a maďarských, je možné i v našem prostředí se zabývat problematikou specificky maďaristickou a dobrat se tu kladných výsledků. Svě strukturálně funkční pojetí otázky rytmu a metra maďarského verše prokázal autor nejen na základě empirického zkoumání, ale i s obsáhlou znalostí teoretických možností řešení dané problematiky. Škoda jen, že tu nepřihlédl k pracím estonského komparatisty Lotmana (zvl. k jeho knize *Lekciji po struktural'noj poetike* XI, Tartu 1964), k některým významným teoretickým monografiím maďarským (László Zsigmond, *Ritmus és dallam*, Budapest 1961 a László Péczely, *Tartalom és versforma*, Budapest 1965), či k některým studiím Lévi-Straussovým. Ale i tak je jeho teoreticky fundovaná a materiálově podložená monografie na svém specifickém úseku cenným příspěvkem k budoucím dějinám strukturální poetiky, jejichž plán načrtl znamenitě ve své knize *Structure du langage poétique* (Paris 1966) Jean Cohen.

Richard Pražák

Miodrag Drugovac, *Podvižno ogledalo* (vyd. Makedonska kniga, Skopje 1968, 274 stran)

Nezasvěcenějším, nejfundovanějším a zároveň neplodnějším makedonským literárním kritikem a esejistou je bezesporu Miodrag Drugovac, autor mnoha důkladných kriticko-analitických hodnocení poválečné makedonské poezie a prózy, která vyšla v makedonském i nemakedonském odborném tisku. Nová, ještě stále se formující makedonská literární kritika má v něm svého výrazného představitele. Drugovac dovede literární dílo rozebrat, zhodnotit a zařadit do širších ideověuměleckých kontextů nejen domácí tvorby, nýbrž nechybí mu ani schopnost zařazení díla do kontextu vývoje ostatních jihoslovanských literatur.

Koncem roku 1968 sebral Miodrag Drugovac mnohé ze svých kritických studií a esejů, uveřejněných porůznu v časopisech, a uspořádal je v knize s příznačným titulem *Podvižno ogledalo* (Pohyblivé zrcadlo). Jak poznamenal sám autor, šlo mu o zachycení vývoje makedonské poválečné prózy v období od vydání prvního makedonského románu vůbec, jímž byla Janevského *Vesnice* za sedmi jasyany (*Selo zad sedumte jaseni*, 1953) až po román *Krátké jaro* Mona Samonikova (*Kratkata prolet na Mono Samonikov*, 1964) Dimitra Soleva. Toto jedenáctileté vývojové období sice netvoří žádný uzavřený a ukončený časový úsek makedonské románové tvorby, vykristalizovaly však v něm mnohé estetické a ideově umělecké postupy a kodifikoval se v něm vyprávěčský výraz mnohých makedonských prozaiků různých věkových

generací. Drugovac se brání tomu, aby byl nařčen z toho, že tím chce uzavírat nebo celkově hodnotit dílo některého z těch devíti autorů, o jejichž románech píše.

Vycházejce z výroku L. Goldmanna o tom, že vize světa nejsou individuální, nýbrž že jsou společenskými fakty, soustředil se Drugovac ve svém prvním eseji na vylíčení vypravěčského umění prozaika Stale Popova, jehož uzavřené dílo tvoří (a to bohužel Drugovac nezdůrazňuje) jeden ze základních kamenů makedonské prózy, bez ohledu na to, z jakých estetických pozic autor vycházel a jakými uměleckými prostředky podal dosti objektivní obraz způsobu života makedonské vesnice. Popovův folklorně vyprávěčský přístup k dané látce může sice být dnes pokládán za jistý anachronismus, vysvětlitelný diskontinuitou přirozeného vývoje psaného uměleckého slova v makedonské literatuře, nemůžeme mu však upřít, že svým dílem otevřel cestu genealogii makedonské historické a národní svěbytnosti v průběhu staletí; bez Popovova díla by tu vzniklo další jakési „literární vakuum“ — jak to správně postřehl kritik G. Stardelov.

Drugovcem analyzované romány Solunskite atentatori (1962) nedávno zesnulého Jovana Boškovského a Pustina Georgiho Abadžieva, tragicky zahynulého při zeměřesení v roce 1963, mají společný námět: hrdinství soluňských atentátníků v roce 1903. Každý z obou autorů však přistoupil ke zpracování daného tématu z jiného zorného úhlu. Zatímco Boškovskému šlo zřejmě více o zachycení historických skutečností, vedoucích k teroristickým akcím v Makedonii na počátku století, Abadžiev se více soustředil na vylíčení vnitřního života svých postav, na psychologii každé z nich. Odtud vycházel pochopitelně i Drugovac při svém hodnocení. Ovšem kritikovi se ne vždycky daří exkurs do společenskopolitické situace, v níž se podobné teroristické akce rodily.

Drugovac se zaměřil na intimní drama jednoho z hrdinů Boškovského románu a ukázal, jak by román bez této milostné zápletky byl ochuzen. Zároveň však v uvedení této epizody, která postrádá zralejší psychologický podklad, právem vidí největší nedostatek románu. Románu chybí totiž rozvinutý dějový proud, zatímco na druhé straně je v něm mnoho historického, faktografického materiálu.

Zkoumá-li Drugovac Abadžievův přístup k odhalení vnitřního světa těch atentátníků, kteří nikoli vlastní vinou zůstali naživu, i když před dovršením celé teroristické akce každý z nich přísahal na smrt, pak mu nemůže ujít autorova kombinovaná metoda, pomocí níž vnáší do svého prozaického textu některé digresivní prvky nebo komentáře, které nejsou nové ani v cizí, ani v makedonské nebo jugoslávské próze. Někdy se dokonce zdá, že tu Drugovac aplikuje měřítka převzatá z hodnocení jiných autorů (Andrić), která jsou dosti obecná a nevystihují podstatu Abadžieva románu.

Poznamenejme rovněž, že Drugovcova aplikace principů současného románu je danému dílu přizpůsobována příliš školometským způsobem. Tím nechceme nijak říci, že Abadžievovy digrese nepůsobí na mnoha místech románu rušivě.

Je zcela přirozené, že v obou románech — Boškovského Soluňských atentátníků i v Abadžievově Pustině — nachází Drugovac mnoho shod a rozdílů v metodologickém přístupu, v charakteristice postav i ve stylistických zvláštностech. Drugovac přitom označuje Boškovského román za akční, aniž tento nový pojem blíže vysvětluje. V podstatě však jde — na rozdíl od Abadžieva psychologického románu — o historickofaktografické zachycení skutečných událostí.

Dvě studie věnoval Drugovac dvoudílnému románu Jordana Leova Pobratimi (1956) a Afion (1963). Soustředil se přitom na hlavní postavu Johna Angeloffa, spojující obě díla. Leov, věrný receptu klasického realismu a jeho premisám, snesl ve své kronice obdivuhodně mnoho ze společenské a historické reality a vytvořil tak panoráma nízkých pudů obchodníka Johna Angeloffa, který se vrátil z Ameriky do rodného kraje v době okupace. Hodnota próz podobného druhu tkví v její pevné komunikaci se životem, v tom, že umělecky transportuje souhrn životních pravd do místy realistické, místy naturalistické a psychologické polohy. Ovšem podobné metody objektivního vypravování jsou už překonány. Autor jako vševědoucí kronikář (jak to vystihl také Drugovac) vede své postavy za ručičku od události k události. Přesto se však autoru uvedených próz podařilo vystihnout „etiku peněz“. Leovovy romány přes svoje nedostatky poprvé vnáší do poválečné makedonské prózy novou formu satirickohumoristického románu.

Miodragu Drugovcovi se také podařilo ukázat na hodnoty prozaických děl Slavka Janevského, Dimtra Soleva a Vlada Maleského, která výrazně ovlivnila poválečný

vývoj makedonské prózy formálně i námětově. Drugovac dovede proniknout do hloubky rozebraného díla, vidět je ve všech jeho uměleckoestetických dimenzích. Proto jsou jeho soudy a závěry promyšlenější a přesvědčivější tam, kde analyzuje psychologii postav a situací, např. v dílech Sl. Janevského, jehož rozsáhlému prozaickému dílu věnoval právem největší pozornost.

Slavko Janevski zasáhl výrazně do vývoje makedonské prózy jak svým prvním románem *Selo zad sedumbe jase* jako produktem jisté sociální objednávky doby, tak pozdějšími existencialistickými romány *Dve Marii* (1956) a *Mesečar* (1957), v nichž převládá v psychologické analýze postav asociativně metaforický styl. Vrcholu dosáhl Janevski zatím románem *I bol i bes* (1964), v němž si zachovává v podstatě asociativně metaforický styl, jde však dál v obnažení psychologie a morální tváře každé z postav i v zachycení jejich diferencovaného přístupu k revoluci.

Rovněž velmi výstižné jsou Drugovcovy rozbory Maleského románu *Ona što beše nebo* (1958), *Drakulovy monopersonální prózy Belata dolina* (1962) i románu *D. Soleva Kratkata prolet na Mono Samonikov* (1964).

Jestliže Drugovac zařadil do své první knihy o makedonském románu kritiky a eseje, porůznu už uveřejněné, měl se zamyslet nad tím, které studie do takové knihy zařadit. Především by to měly být eseje a kritiky o dílech trvalých uměleckých hodnot, která představují jistý krok vpřed ve vývoji poválečné makedonské prózy. Tématická i formální pestrost děl, která se objevila v letech 1953–1964, však jasně prozrazovala, že nešlo (jinak tomu ostatně ani nemohlo být) o díla stejných hodnot. Proto některé Drugovcovy kritiky, zařazené do knihy, nevědomě zkrslují vzestupnou vývojovou linii makedonské prózy.

Uvedené nedostatky výboru z kritického díla Miodraga Drugovce však nijak nesnižují průkopnický význam knihy, zaplňující dlouho pocíťovanou mezeru a provokující k dalším podobným pracím z oblasti makedonské umělecké kritiky.

Ivan Dorovský

Садружнасьць літаратур (Выдавецтва „Навука і тэхніка“, Мінск 1968)

Literární institut Janky Kupaly Běloruské akademie věd vydal za redakce známého literárního vědce N. S. Perkina sborník šesti monografických studií o vzájemných vztazích běloruské literatury k literaturám ostatních slovanských národů (kromě literatury Lužičanů). Většina těchto studií přihlíží k literárnímu dění od osmdesátých let 19. století do padesátých let našeho věku. Obsahově se dají studie rozdělit do dvou skupin: první tvoří práce o vzájemných stycích běloruské kulturní veřejnosti s literatury a díly ostatních slovanských národů, druhou recepcí jinოსловanských literatur na Bělé Rusi a běloruské literatury u jiných Slovanů.

V první skupině studie A. П. Чахаў i сучасная яму Беларус, kterou nepsal J. Bas, ukazuje běloruské motivy v některých Čechovových pracích, zabývá se recepcí jeho děl v běloruském prostředí, jejich významem pro literární a společenský vývoj Bělorusů a vlivem tohoto ruského klasika na tvorbu běloruských spisovatelů, zejména J. Kolasa. Autor zdůrazňuje ohromnou popularnost Čechovových dramát v běloruském prostředí. Uváděla se na běloruských scénách (ovšem v ruském znění) mnohdy v neuvěřitelně krátké době po moskevské premiéře a byla také do běloruštiny překládána. Těšila se popularitě u prostého — i venkovského — diváka a podněcovala původní běloruskou tvorbu. Mnohostrannost Basova pohledu na problém vytčený v názvu studie činí tuto práci jednou z nejzdařilejších ve sborníku.

Z jiného hlediska je zajímavá a cenná stať *На шляхах братарства i барацьбы. V. Hapavová* se v ní zabývá bělorusko-polským literárním děním v meziválečném dvacetiletí (1918–1939). Fakta, která se zde shrnují na základě podrobných pramenných studií periodického tisku, vzpomínek, knih apod., svědčí nejenom o bělorusko-polských vztazích, ale do značné míry jsou dějiny literárních snah běloruské literatury v sanačním Polsku a polské literatury v sovětské Bělé Rusi. Ve studii Hapavové se dovidíme o těžkých začátcích M. Tanka a jeho druhů, např. P. Pestraka, V. Tašlaje, a o pomoci, kterou jim přinášeli polští demokratičtí levicoví spisovatelé, např. J. Putrament. Autorka nás seznamuje se snahami polských pokrokových časopisů *Sygnaly* a *Poprostu* pravdivě informovat polskou veřejnost o běloruské literatuře na polském území i v Běloruské SSR, poučuje o vztahu J. Kupaly k polské literatuře klasické a moderní. Cenný je zejména přehled vývojového procesu polské literatury a činnosti polských komunistických básníků a spisovatelů na území Běloruské SSR,